

УДК 63 (091):631. 527

В.І. САЗАНОВ – ФУНДАТОР СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ НА
ПОЛТАВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІЙ
ДОСЛІДНІЙ СТАНЦІЇ

Колісник А.В., канд. біологічних наук, доцент
e-mail: akolesnik.1957@gmail.com

Поспєлов С.В., доктор с.-г. наук, доцент
Полтавська державна аграрна академія

Барилко М. Г., канд. с.-г. наук

Колісник І.В., канд. с.-г. наук
Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція
ім. М.І.Вавилова ІС і АПВ НААН

Висвітлюється роль видатного вченого аграрія професора Віктора Івановича Сазанова як засновника та керівника селекційної роботи на Полтавській сільськогосподарській дослідній станції. Започатковані ним селекційні програми на десятиліття визначили напрямки наукової роботи установи, а сучасний доробок селекціонерів нараховує більше 80-ти нових сортів і гібридів різних сільськогосподарських культур.

Ім'я Віктора Івановича Сазанова в історії аграрної науки добре відоме в першу чергу як рослинника, агрохіміка, ґрунтознавця, а також науковця, який є одним з розробників методичних основ сільськогосподарської дослідної справи [1-5]. На жаль, менше В.І.Сазанов відомий як людина, яка була засновником і керівником селекційної роботи на Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції [5].

Матеріалом для досліджень виступили архівні документи Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції, а також інші доступні джерела інформації. При цьому застосовували загальнонаукові (аналітичний, синтетичний, логічний), та спеціальні (предметно-хронологічний, ретроспективний, бібліометричний) методи.

Селекція як рушійна сила аграрного виробництва на початку двадцятого сторіччя тільки почала свій шлях, і передові дослідники, до яких належав і В.І. Сазанов, чутливо реагували на нові тенденції в сільськогосподарській науці, обумовлені проблемами та запитами виробництва.

Перший практичний досвід селекціонера Віктор Іванович набув на Іванівській дослідній станції (Харківська губернія). В 1904 році він, учень Д.М. Прянишникова, очолив агрохімічну лабораторію, але паралельно з цим керував і селекцією цукрових буряків.

Вже будучи завідуючим відділом новоствореної Сумської районної сільськогосподарської дослідної станції, в 1911 році взяв участь у роботі Першого з'їзду діячів з селекції сільськогосподарських рослин, насінництву та розповсюдженню насіннєвого матеріалу у місті Харкові. В 1912 році, вже в Санкт-Петербурзі, відбувся Другий з'їзд, де Віктор Іванович також був учасником.

Тогочасні наукові звіти Сумської районної сільськогосподарської дослідної станції та публікації В.І. Сазанова свідчать про його глибоку зацікавленість та активну участь в селекційній роботі, а також в розробці методів сортовипробування сільськогосподарських культур. Він не тільки продовжив селекційну роботу з цукровими буряками, але і за його порадами було розгорнуто селекцію пшениці. Він одним з перших звернув увагу на необхідність використання в селекції місцевого генофонду пшениць, як добре пристосованих до місцевих умов. Шляхом відбору з місцевих форм разом з І.М. Фомічовим та С.Л. Панченком було створено сорти пшениці Сумська №1 та Сумська №2 [5].

В цей же час Віктор Іванович почав розробку наукових методів оцінки селекційного матеріалу та сортовипробування. Розроблені ним методи оцінки сортів цукрових буряків мали величезне значення в становленні українського цукровиробництва, переходу на вітчизняний сортовий матеріал та отримання незалежності від іноземних фірм.

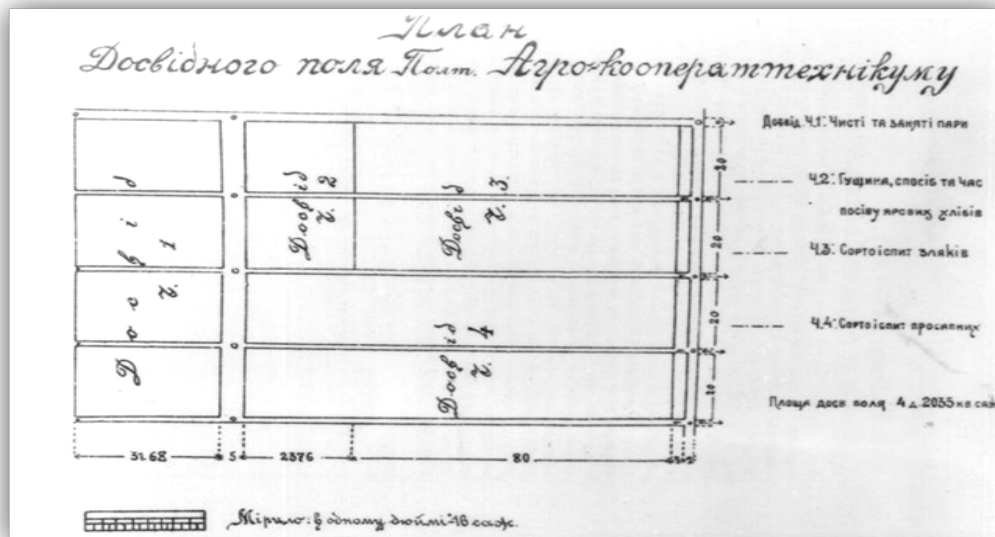
В серпні 1920 року директором на Полтавську сільськогосподарську дослідну станцію В.І. Сазанов прийшов вже як знаний вчений. Розроблені за його участю наукові програми дозволили науковій установі піднятися на новий щабель, внести вагомий вклад в покращення аграрного виробництва Полтавщини [1-4].

Науковця В.І. Сазанова обтяжувала господарсько-адміністративна робота, і в 1923 році він спробував залишити посаду директора та повернутися на Сумську дослідну станцію, щоб продовжити займатися селекцією цукрового буряка. Це свідчить, що вже на той час селекція настільки його захопила, що стала пріоритетною в його наукових уподобаннях. Вплинув на це і візит в серпні 1923 року на Полтавську сільськогосподарську дослідну станцію Миколи Івановича Вавилова, дружба з яким поєднувала Віктора Івановича все життя.

За часів директорства В.І. Сазанова була розгорнута масштабна робота із сортовипробування озимої та ярої пшениці, жита, вівса, проса, кукурудзи, картоплі, бобів, сочевиці. Цікаво, що вперше в 1926 році на Полтавщині було за проханням Олійжиртреста проведено вивчення сортів сої. Ці дослідження давали величезну користь практичній агрономії, але разом з тим ініціювали роботи по селекції. Початок селекційної роботи припадає на 1924-1925 роки [6]. Саме з ініціативи В.І. Сазанова та під його безпосереднім керівництвом на Полтавський сільськогосподарській дослідній станції формується спершу підвідділ, а згодом – відділ селекції.

На Полтавській дослідній станції В.І Сазанов поєднував посаду директора і завідувача відділом рільництва та селекції, а започатковані ним селекційні програми на десятиліття визначили напрямки наукової роботи установи. В 1925 році Полтавська сільськогосподарська дослідна станція під керівництвом В.І. Сазанова широко відсвяткувала 40-річний ювілей. В 1927 році сам Віктор Іванович в Полтаві зустрів 25-річчя наукової діяльності, і у вітальних листах селекційна діяльність ювіляра неодноразово підкреслювалась [1-4].

Про багатогранність особистості вченого свідчить те, що він узяв найактивнішу участь в організації Полтавського сільськогосподарського політехнікуму (нині Полтавська державна аграрна академія). Віктор Іванович не тільки мав відношення до створення нашого вишу, а й з 1 червня 1925 року по 15 грудня 1929 року працював у ньому викладачем, був обраний професором. Тоді ж він заснував дослідне поле і став його першим завідувачем та керівником «Секції дослідної справи» на агрономічному відділенні. Один раз на тиждень її слухачі вивчали теоретичні питання, а також на практиці під керівництвом співробітників Полтавської сільськогосподарської дослідної станції оволодівали практичними навичками ведення дослідної справи. До речі, один з вихованців сазанівської «Секції дослідної справи» – Василь Федорович Мусієнко, в подальшому дослідник, знаний спеціаліст з селекції вики, все життя пропрацював на Полтавській дослідній станції [7].

План досвідного поля Агрокооперативного технікуму, що було засноване В.І. Сазановим в 1924/1925 рр.

Всесвітню славу вченому принесла праця з методик порівняння сортів цукрових буряків при сортовипробуванні. Започаткована в Сумах і завершена в Полтаві вона набула європейського поширення. У Німеччині та Великобританії випробування сортів буряка здійснювали за «методом Сазанова» [8].

Селекція – наука, яка дає практичні результати тільки через десятиліття. Тому посіяні В.І. Сазановим зерна дали результати, коли він вже не працював на Полтавщині [9-14].

В 1925 році на Полтавській ДСГДС було розпочато роботи по селекції кормового буряка. Було застосовано методи індивідуального та масового добору в поєднанні з гібридизацією з цукровими буряками. Вперше такі схрещування були проведені вже в 1926 році. А перший практичний результат було отримано тільки в 40-х роках: селекціонери В.Г. Безуглий та Ф.Е. Майфет вивели сорти Переможець та Ідеал Полтавський, які успішно пройшли сортовипробування та були районовані в 1947 та 1950 роках відповідно.

В результаті складних схрещувань між цукровим та кормовим буряком був отриманий тими ж селекціонерами сорт Гібрид 1232, районований в 1951 році, а методом масового відбору із сорта Серимнер був створений сорт Полтавський білий.

Мрії В.І. Сазанова про поєднання переваг кормових та цукрових буряків здійснилися лише після започаткування гетерозисної селекції в поєднанні з поліплоїдією. Перші роботи в цьому напрямку були здійснені в 1965 році співробітниками станції І.М. Чекаліною та Т.М. Пестовою, перший результат – Полігібриди 1 та Полігібрид 2 були отримані селекціонерами І.М. Чекаліною та В.М. Грицюком в 1972 та 1974 роках відповідно. Значним досягненням було створення кормо-цукрового гібриду Полтавський напівцукровий селекціонерами В.М. Грицюком, В.О. Сідаком та М.П. Темнохудом, районованого в 1985 році.

Ще одна культура, селекція якої була започаткована В.І. Сазановим – люцерна. Використання кращих старомісцевих сортів та люцерни Зайкевича дало можливість ще за часи директорства Віктора Івановича передати на державне сортовипробування створені селекціонером В.М. Рабіновичем сорти люцерни [9, 10]. В 1933 році був районований сорт Полтавська Зайкевича, а в 1938 році Полтавська 256. Сорт Полтавська Зайкевича був районований в 39 областях СРСР і займав в окремі роки до 80% всіх сортових посівів. Й.І. Власюк розробив та застосував в селекції люцерни метод оцінки зимостійкості. Таким шляхом в 1945 році був виведений сорт Полтавська 6800. Одночасно був переданий до сортовипробування сорт люцерни Полтавська 207, районований в Полтавській області в 1955 році [15, 16].

Останній творчий період життя В.І. Сазанова пов'язаний з Куйбишевським сільськогосподарським інститутом, де його спочатку обрали професором, а надалі він очолив кафедру селекції та насінництва (1940–1963). Під його керівництвом там була розгорнута селекція проса, кукурудзи та озимого жита. Наукові роботи цього періоду присвячені пропагуванню цих культур та проблемам їх селекції, сортовипробування та генетики. В своєму підручнику «Сельскохозяйственное опытное дело в растениеводстве и его методика» Віктор Іванович Сазанов вперше

звернув увагу на методичні особливості проведення дослідів з сортовипробування сільськогосподарських культур [17].

Разом з ювілеем В.І. Сазанова святкувала свій 130-й ювілей і Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція імені Миколи Івановича Вавилова. Ця дата дозволяє оцінити результати «селекційного посіву» ювіляра.

За період з 1922 по 1930 роки (за часів директорства) було виведено сорти пшениці: ярої - Білоколоска Полтавська, озимої - Червона безоста Полтавка, картоплі Скороспілка Полтавська, Бове та Медіум Полтавської станції, кормового буряка Ідеал Полтавський, люцерни Полтавська 256 та гарбуза кормового Стофунтовий. Починаючи з 1934 по 1941 рік на станції були виведені сорти кормового буряка Полтавський гібрид 463, Гібрид 1232, еспарцету Український 2795, амаранту Полтавський 2, вики Харківська 134, яка була районована в 1939 році в 10 областях України і довгий час була стандартом. В 1945 році були виведені сорти люцерни Полтавська 6800, еспарцету Гібрид 2842.

За роки існування відділом селекції виведено 3 сорти суданської трави, по 1 сорту вівсяниці лучної, грястиці купчастої, чумизи, пайзи, 2 сорти гороху, 4 сорти конюшини, 7 сортів еспарцету, 6 сортів люцерни, кукурудзу Полтавська 2, 4 сорти кормових буряків, кормовий гарбуз Гібрид 72, 5 сортів озимої і 5 сортів ярої вики.

В 60-70 роки 20-го століття у окремий напрямок оформлюються генетичні дослідження, в рамках яких ведуться роботи по цитології та генетиці кормових культур. Розробляються методи одержання нового вихідного матеріалу для селекції за допомогою хімічного та фізичного мутагенезу, удосконалюються методики одержання поліплоїдних форм еспарцету, конюшини, чини посівної і чини танжерської та кормового буряку. На цій основі створюються сорти: конюшини – Полтавська 75, Полтавська ювілейна, кормового буряку – Полігібрид 1, Полігібрид 2, чини танжерської – Полтавська 2 [18].

За 135 років існування нашої найстарішої в Україні наукової установи доробок селекціонерів нараховує більше 80-ти нових сортів і гібридів різних сільськогосподарських культур, 23 з яких на сьогодні знаходиться в Реєстрі сортів рослин України. Серед них старі сорти: люцерна посівна Зайкевича, районована з 1931 року, кормовий буряк Полтавський білий, районований з 1959 року по всій території України, стоколос безостий Полтавський 30, районований з 1967 року, гарбуз кормовий Гібрид 72, районований з 1959 року в Лісостеповій і Степовій зоні України, конюшина лучна Полтавська 75, районована з 1968 року, озима вика Полтавська 25, районована з 1976 року, а також нові перспективні сорти вики озимої Ювілейна, Лебедина пісня, ярої - Гібридна 85, Гібридна 97, люцерни – Віра, Лідія, Полтавчанка, стоколосу безостого – Полтавський 52, Полтавський 5, кормового

буряка Полтавський 71. Доцільно згадати і селекціонерів, які гідно пронесли смолоскип, запалений В.І. Сазановим: В.М. Рабінович, Ф.Є. Майфет, В.Г. Безуглий, В.Ф. Мусієнко, Я.Л. Яценко, Ю.А. Кислий, Й.І. Власюк, Г.Г. Крига, М.М. Чекалін, І.М. Чекаліна, В.М. Грицюк, Т.М. Пестова, Б.С. Зінченко, І.К. Ткаченко, Г.П. Лаврентєв, П.Т. Дробець, П.С. Рубель, В.О. Сідак, В.Т. Воронцов, О.С. Жаркова, І.В. Колісник та інші [19–21].

Висновки. Особистість Віктора Івановича Сазанова представляє собою феномен науковця, який, будучи початково агрохіміком та ґрунтознавцем, зрозумів значення селекції та сортовипробування для практичної агрономії і не тільки вніс особистий вклад в теорію та практику селекцію, а, головне, виступав фундатором цієї справи в усіх наукових установах, де працював. І в першу чергу – на Полтавській сільськогосподарській дослідній станції імені Миколи Івановича Вавилова.

Бібліографічний список

1. Вергунов В.А., Самородов В.М. В.І. Сазанов: портрет розбудовника сільськогосподарської дослідної справи та громадянина. Полтава, 2011. 173 с.
2. Суша С. К. Професор В.І Сазанов (1879-1967): неоціненні здобутки на ниві вітчизняної аграрної науки та освіти. [Електронний Ресурс] / Режим доступу: <http://intkonf.org/susha-sk-profesor-v-i-sazanov-18791967-neotsinenni-zdobutki/>
3. Татарчук Л.М. Внесок В.І. Сазанова у розвиток Полтавської сільськогосподарської дослідної станції (1920-1930 рр.) [Електронний Ресурс]. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Istoria/73147.doc.htm
4. Самородов В. М. До 125 річчя від дня народження В. І. Сазанова. *Вісник аграрної науки*. 2004. № 11. С. 83–84.
5. Суша С. К. Професор В.І Сазанов (1879-1967) - учений, педагог, організатор сільськогосподарської дослідної справи з агрономії в Україні. Автореф. дис... канд. с.-г. наук. Київ, 2011. 23 с.
6. Гриб Н.И., Чуйко В.К. Полтавская ордена Трудового Красного Знамени сельскохозяйственная опытная станция им. Н.И. Вавилова. Киев: «Лыбидь», 1991. 230с.
7. Колісник І.В., Мусієнко А.В. Пам'яті В.Ф. Мусієнка. \ 130-річчя з дня заснування Полтавської державної сільськогосподарської дослідної станції. Матеріали науково-практичної конференції. Полтава, 2014, С. 123-129.
8. Сазанов В.І. Цукровий і кормовий буряк. Полтавська сільськогосподарська дослідна станція. Відділ пристосування. Полтава, 1929. Випуск 75. 32 с.
9. Короткий огляд робіт Полтавської с.-г. дослідної станції 1927-28 рр. Полтава, 1929. Випуск №83, 36 с.
10. Питання культури та селекції люцерни. Полтава, 1929. Випуск 81. 22 с.
11. Труды Полтавской сельскохозяйственной опытной станции. Полтава, 1926, Випуск 26. 92 с.
12. Труды Полтавской сельскохозяйственной опытной станции. Полтава, 1927. Випуск 53. 107 с.
13. Труды Полтавской сельскохозяйственной опытной станции. Полтава, 1928. Випуск 70. 130 с.
14. 40-летний юбилей Полтавской сельскохозяйственной опытной станции (1884-1924). Вид. Полтавської с.-г. дослід. ст. Полтава, 1925. 109 с.

15. Дробець П.Т., Дробець С.П. Селекція люцерни на Полтавській дослідній станції. Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть: У 4 т. / Ред. : В.В.Моргун (гол. ред.) та ін. К.: Логос, 2001. Т.3. С.230-235.
16. Колесник И.В. 70 лет люцерне Зайкевича. *Селекция и семеноводство*. 2001. №3.С. 12-13.
17. Сазанов В.И. Сельскохозяйственное опытное дело в растениеводстве и его методика. М. Сельхозиздат. 1962. 112 с.
18. Kolesnik I.V. Totals and outlooks of selection – genetic researches on the Poltava State agricultural research station named after N.I. Vavilov. Plant genefund accumulation evaluation and protection in the Botanical Yards: International Scientific Conference. Vilnius.1-2 Yulu, 1999. 177–178.
19. Колісник І.В.,Барилко М.Г., Колісник А.В. Селекція вик ярої на Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції ім. М.І. Вавилова: підсумки та перспективи. *Корми і кормовиробництво*. Міжвідомчий тематичний науковий збірник. 2013. № 76. С.78-82.
20. Колісник І.В., Воронцов В.Т., Жаркова О.С. Відпрацювання методичних питань з селекції вики ярої та виведення нових сортів. Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть: У 4 т. / Ред. : В.В.Моргун (гол. ред.) та ін. К.: Логос, 2001. Т.3. С. 175-278.
21. Чекрізов І.О., Колісник І.В., Жемела Г.П. Внесок селекціонерів Полтавського інституту агропромислового виробництва імені М.І. Вавилова УААН у формування національних сортових ресурсів (до 125-ти річчя з дня заснування). *Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин* №1(9) 2009. С.117-123.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

ПЕРШІ САЗАНОВСЬКІ ЧИТАННЯ

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
присвяченій 100-річчю заснування
Полтавської державної аграрної академії**

27 листопада 2020 року

Полтава 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
Кафедра землеробства і агрохімії імені В.І.Сазанова

ПЕРШІ САЗАНОВСЬКІ ЧИТАННЯ

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
присвяченій 100-річчю заснування
Полтавської державної аграрної академії**

27 листопада 2020 року

Полтава 2020

Перші Сазановські читання: матеріали Всеукр. наук.-практич. конференції, присвяченій 100-річчю заснування Полтавської державної аграрної академії, м. Полтава, 27 листопада 2020 р. Полтава : ПДАА, 2020. 138 с. <http://doi.org/10.5281/zenodo.4437648>

ISBN 978-617-7803-20-0

Збірник вміщує матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченій 100-річчю заснування Полтавської державної аграрної академії та презентує результати досліджень з напрямів: історія науки, дослідна справа, землеробство, агрохімія і ґрунтознавство, рослинництво, агроекологія і захист рослин.

Матеріали призначені для наукових співробітників, викладачів, студентів й аспірантів вищих навчальних закладів, керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств різних форм власності, працівників державного управління, освіти та місцевого самоврядування

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Аранчій В.І. – професор, ректор академії (**головний редактор**); Писаренко П.В. – доктор с.-г. наук., професор, перший проректор (**заступник головного редактора**); Маренич М.М. – кандидат с.-г. наук, декан факультету агротехнологій та екології; Поспелов С.В. – доктор с.-г. наук, завідувач кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова (**відповідальний редактор**); Гангур В.В. – доктор с.-г. наук, завідувач кафедри рослинництва; Міщенко О.В. – кандидат с.-г. наук, завідувач кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля; Олєпир Р.В. – кандидат с.-г. наук, ст. викладач кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова (**відповідальний секретар**); Опара М.М. – кандидат с.-г. наук, професор кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова; Тараненко С.В. – кандидат с.-г. наук, доцент кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова; Ласло О.О. – кандидат с.-г. наук, доцент кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова; Гордєєва О.Ф. – кандидат с.-г. наук, доцент кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова; Біленко О.П. – кандидат с.-г. наук, ст. викладач кафедри землеробства і агрохімії ім. В.І. Сазанова

Рецензенти:

Шевніков М.Я., доктор с.-г. наук, професор кафедри рослинництва ПДАА

Тищенко В.М., доктор с.-г. наук, завідувач кафедри селекції, насінництва і генетики

*На обкладинці: професор **Віктор Іванович Сазанов** (1879-1967) – один з організаторів Полтавського сільськогосподарського політехнікуму – нинішньої Полтавської державної аграрної академії, фундатор кафедри землеробства і агрохімії. Знизу – приміщення секції досвідної справи при агрономічному відділі (в подальшому – кафедри), яку організував і очолював В. І. Сазанов в Полтавському агрокооперативному технікумі, 1924 р.*

Рекомендовано до видання Вченою радою Полтавської державної аграрної академії (протокол № 7 від 15 грудня 2020 р.)

Матеріали подаються в авторській редакції мовами оригіналів. Відповідальність за зміст і достовірність поданих матеріалів та наведених даних несуть автори.

ISBN 978-617-7803-20-0

©Полтавська державна аграрна академія, 2020

ЗМІСТ

I. ІСТОРІЯ НАУКИ, ДОСЛІДНА СПРАВА

Голікова О. М.

Становлення галузевого дослідництва в Україні: дискусійні питання з історії народження дослідної справи..... 6

Колісник А.В., Поспелов С.В., Барилко М. Г., Колісник І.В.

В.І. Сазанов – фундатор селекційної роботи на Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції 12

Махорін Г.Л.

Внесок науково-дослідних установ України у вирішення актуальних проблем ветеринарної медицини..... 19

Підгайна Т. М.

Виставки як форма популяризаційної діяльності Полтавського товариства сільського господарства..... 23

II. ЗЕМЛЕРОБСТВО, АГРОХІМІЯ І ҐРУНТОЗНАВСТВО

Гангур В.В., Котляр Я. О., Орлеан К. М.

Продуктивність пшениці озимої залежно від місця у сівозмінах з короткою ротацією зони Лівобережного Лісостепу України..... 28

Довбаш Н. І., Клименко І. І., Давидюк Г. В., Шкарівська Л. І.

Особливості формування урожайності зерна кукурудзи в умовах забруднення ґрунту важкими металами..... 32

Лень О.І., Завізіон В.Є., Гангур М.В.

Вологозабезпеченість посівів ячменю ярого залежно від систем основного обробітку ґрунту..... 35

Олепир Р.В., Воропіна В.О., Глущенко Л.Д.

Вплив основного обробітку ґрунту і систем удобрення на урожайність кукурудзи..... 38

Опара М.М., Опара Н.М.

Шляхи накопичення і збереження вологи в ґрунті..... 42

Тараненко А.О., Тараненко С.В.

Біологічна активність ґрунту агроєкосистем 46

Фурманець М.Г., Фурманець Ю.С.

Продуктивність культур в сівозміні за різних систем обробітку ґрунту та вплив на вміст продуктивної вологи..... 49

Четверик О. О., Юшко О. В.

Вплив способів основного обробітку ґрунту на формування урожайності зерна кукурудзи..... 53

III. РОСЛИННИЦТВО, СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО

Баган А. В., Коросташов О. О. Продуктивність пшениці м'якої ярої залежно від сорту.....	57
Веселовський М. В., Дьомін Д. Г., Кулик М. І., Урожайність насіння сорго багаторічного залежно від елементів еколого-адаптованої технології вирощування.....	60
Вечерська Л.А., Реліна Л.І., Харитоненко Н. С., Анциферова О. В., Шелякіна Т. А. Характеристика ліній пшениці полби за ознаками продуктивності та якості.....	65
Вискуб Р. С., Кір'ян В. М., Ільчов О.Г. Екологічна пластичність зразків пшениці м'якої озимої колекції Устимівської дослідної станції рослинництва.....	69
Данюк Ю.С. Приживлюваність живців верби залежно від способів їх зберігання.....	72
Діденко С.Ю., Голік О.В., Реліна Л.І., Вечерська Л.А. Характеристика ліній та сортів пшениці м'якої ярої з різним типом крохмалю за морфологічними ознаками.....	74
Кателевський В. М., Філіпась Л. П., Біленко О. П. Розвиток та продуктивність міскантусу в залежності від норм мінеральних добрив з позакореневим підживленням мікроелементами.....	78
Костюкєвич Т.К., Медведєва І.О. Динаміка врожайності соняшника в Лісостепу України на прикладі Полтавської області.....	83
Марініч Л. Г., Сокирко М. П., Кавалір Л. В., Бохан З. М. Селекційна робота зі стоколосом безостим на Полтавській державній сільськогосподарській дослідній станції імені М.І. Вавилова ІС і АПВ НААН.....	87
Міщенко О.В., Поспєлов С.В. Стрес у соняшника та методи його подолання	92
Четверик О. О., Вусань Д. П. Вплив строків сівби на урожайність сучасних сортів пшениці м'якої озимої.....	96
Четверик О. О., Пилипенко В. С. Вплив регуляторів росту рослин на формування урожайності пшениці озимої.....	99
Чуприна Ю. Ю. Спельта (<i>Triticum spelta</i> L.) – новий тренд пшениці ярої.....	103
Юрченко С.О., Колісник С.О. Посівні якості насіння соняшнику залежно від його крупності.....	107

IV. АГРОЕКОЛОГІЯ, ЗАХИСТ РОСЛИН

Агєєва О.В., Кропивка Н.Ю.

Біологічні особливості та розповсюдження
амброзії полинолистї в Одеській області за результатами
досліджень протягом трьох років (2016-2018 рр.)..... 112

Білецький Є.М., Станкевич С.В.

Теорія циклічності динаміки популяції комах..... 115

Гуляєва І.І., Кривенко А.І. Зорунько В.І., Зубик М.М.

Ефективність протруєння насіння пшениці озимої
біологічними препаратами..... 120

Ласло О.О.

Способи екологізації виробництва зерна пшениці озимої за умов
посушливості клімату..... 126

Писаренко П.В., Самойлік М.С., Диченко О.Ю., Корчагін О.П.

Наукові засади регулювання процесів евтрофікації водних об'єктів..... 130

ABSTRACTS..... 134